

Párbeszédes képtörténet

DAVID HOCKNEY – MARTIN GAYFORD: *A KÉPEK TÖRTÉNETE GYEREKEKNEK*, FORD. PAPOLCZY PÉTER, ILLUSZTRÁLTA ROSE BLAKE

Egy jó kép többet mond ezer szónál, tartja a régi mondás. Különösen fontos ez gyerekeknek készülő oktató-nevelő vagy szórakoztató olvasmányok esetében. Már Comenius is ezt az elvet vallotta, amikor *Orbis Pictus* című munkájában képek segítségével vezette be a világ titkaiba a diákokat. A pedagógiai szemléltetés a 21. század iskolájában még inkább felértékelődik: az a tanóra, ahol nem vetít a tanár filmet, nem mutat be háromdimenziós modellt, nem villant fel egy gondolatébresztő képet, unalmas a diákok számára. A tanári magyarázat is csak akkor jó, ha képes, így könnyen elképzelhető.

A képernyők korában élve a körülöttünk lévő világ is ezt az elvárást erősíti, hogy ne [csak] szavakkal, hanem ikonokkal, mémekkel, néhány másodperces videókkal mondjuk el gondolatainkat, véleményünket, érzéseinket. Így aztán mindenről, mindig és mindenhol képeket készítünk. De tisztában vagyunk-e azzal, hogy miért és hogyan hozzuk létre, kinek szánjuk alkotásainkat? Van-e a képek készítésében művészi igény? Vajon a filter már művészetnek számít, a mém önálló műalkotás?

A vizuális nevelés, a vizuális kultúra oktatása is megváltozott az elmúlt időkben, egyre hangsúlyosabbá vált a digitális technológiai jelenléte. A klasszikus művek ugyan még értéket képviselnek, de a diákok egyre kevésbé értik azokat. Egy olyan világban, ahol a képi önkifejezésnek ekkora jelentősége van, érdemes nagyobb figyelmet fordítani a vizuális nevelés tartalmára. Nem véletlen, hogy a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kulcskompetencia. Nagyon fontos üzenete van ennek a területnek: a befogadás és az alkotás egyforma súllyal van jelen. Egyfelől tantárgyi tartalmak elsajátítása során a tanuló képessé válik arra, hogy értékesnek tartsa a kreatív ötleteket és produktumokat, az innovatív tevékenységeket, másfelől maga is kreatív alkotásokat hoz létre, valamint képessé válik az esztétikai átélésre és az önkifejezésre is művészeti eszközökkel. Amennyiben ez a két elv már az óvodától kezdve megjelenik a műalkotások elemzésében és a létrehozásában, akkor a tanulók nagyobb valószínűséggel tanulják meg értékékként kezelni saját gondolataik kifejezését és mások véleményének befogadását. Minél jobban megismerjük a minket körülvevő világot, annál pontosabban tudjuk megfogalmazni azt például a képek segítségével. Megérthetjük a világot, a másik embert és önmagunkat is, empatikusabbá válunk, elfogadóbbak leszünk – joggal várjuk el, hogy a világ is így közelítsen hozzánk.

Nagy általánosságban elmondható, hogy a művészettörténeti könyvek, albumok egy-egy művész vagy periódus jelentős alkotásait mutatják be, végigvezetve egy életpályán, korszakon az olvasót. Nem ritka, hogy a gyerekek számára is készülnek művészeti albumok, hiszen ahhoz, hogy később értő kiállításlátogatóvá váljon, szükséges minél korábban bevezetni a gyerekeket a művészetek világába. Ezek a könyvek azért is fontosak, mert komoly szakmai háttérrel, a 21. századi gyermekek számára is érthető és befogadható módon mesélnék klasszikus és mai művészeti alkotásokról, felnyitva a fiatalok szemét a klasszikus értékekben rejlő titkokra, inspirálva őket, hogy maguk is tudatosabban hozzanak létre képeket.

Az elmúlt évben a Pagony Kiadó gondozásában [Papolczy Péter fordításában] megjelent *A képek története* rendhagyó módon közelíti meg a vizuális kultúra történetét: a gazdagon illusztrált kiadvány párbeszédese, játékos bevezető a képek világába, a megközelítés annyira újszerűre sikerült, hogy a Bolognai Gyerekkönyvfesztiválon 2019-ben New Horizons-díjjal ismerték el a szerzők és a kiadó munkáját.

A könyv művészeti képei a neves angol képzőművész, David Hockney szubjektív szelekciója, maga is írt kommentárokat hozzájuk, ráadásul néhány saját képét is beválogatta a könyvbe, hogy a klasszikus és mai közötti párhuzamok érthetőbbé váljanak az olvasónak. A könyvben megszólaló másik hang Martin Gayford művészettörténészé [a két megszólaló szövegeit tipográfiaileg is megkülönböztette a kiadó]. A könyvet gyerekek számára is könnyebben érthetővé és élményszerűvé Rose Blake vidám illusztrációi teszik, aki egységes stílusával meghatározza a könyv karakterét, ráadásul maga is reflektál a sokszínű képanyagra.

Klasszikus paradigma, hogy a jó gyerekkönyv egyszerre képes élményt adni a gyermeknek és a felnőttnek. A könyv címébe illesztett gyerekeknek kitétel a kötet olvasó- és vásárlóközönségét is leszűkíti: ez bizony egy gyerekeknek szánt alkotás. Aki a felnőtteknek szóló változatra kíváncsi, keresse a szerzőpárosnak *A képek története* [Scolar Kiadó, 2021] című könyvét, amely inkább kivitelében, mint stílusában tér el a gyerekváltozattól: a klasszikus képanyagot Hockney és Gayford párbeszéde magyarázza. Szerencsére *A képek története gyerekeknek* nem egy lebutított, gügyögő változata a felnőtteknek szánt művészettörténeti könyvnek. Igaz, hogy olyan eszközökkel mesél, amelyet inkább gyerekkönyvek esetében szoktunk tapasztalni [sok kép, rövid magyarázatok, színes illusztráció, beszélgetős stílus], ám képes úgy közelíteni a gyerekolvasóhoz, hogy nem leereszkedik hozzá, hanem leguggol mellé és együtt játszik vele.

A „gyerekeknek” címke egyfelől segíti a szülőket a könyvválasztásban, másfelől némileg pontatlan – vajon mekkora gyerekekre gondoljunk? Szerencsére a kiadók segítenek a bizonytalanokéknak: a könyv angol kiadója [Thames & Hudson] 7+-osként jelöli, a Pagony Kiadó 8-14 éveseknek ajánlja az albumot. Aki mindezen háttérinformációk hiányában megpróbálta felolvasni a könyvet 8 év alatti csemetéjének [én megtettem!], azt tapasztalhatta, hogy a gyermek leginkább Rose Blake humoros illusztrációira és a műalkotások nagyméretű képeire figyel oda, a művész és a művészettörténész párbeszédéből vajmi kevésre emlékszik később. Ugyanakkor nem gondolom, hogy hiba lenne kisiskolásokkal végiglapozni a könyvet, az impozáns képanyag kellően leköti figyelmüket, ráadásul a szövegben megjelenő gondolatok jó beszélgetésindítók. Azt tanácsolom, olvassuk el előbb magunk a könyvet [ez különben minden felolvasott könyv esetében tanácsos], tanulmányozzuk a képeket, és fejezetindító kérdések segítségével a saját szavainkkal meséljünk a képekről, beszélgessünk közösen arról, milyen érzéseket, gondolatokat idéznek meg. A már olvasni tudó gyerekek számára 10 éves kortól lehetnek érdekesek a képek melletti művész-párbeszéddek. Ebben az esetben is ajánlott közösen feltérképezni a kiadványt, és akár interaktív módszerekkel – például telefont a kézbe véve fényképezzünk – kitágítani a könyv világának közös megismerését.

A képek története gyerekeknek egy izgalmas vállalkozás arra, hogyan lehet elmesélni három narrátor közös játékaként egy történetet szóban és képben. Nyolc

fejezetben járjuk be a képek történetét, mindegyik fejezet más-más témát jár körül, szokatlan perspektívákat villantva fel: gondoltunk-e már a képkalkotásra nyomként, vagy a térhasználatra berendezett jelenetként? A fejezetindító kérdés fontos, mert egyrészt megakaszt és elgondolkodtat, másrészt párbeszédre hív minket: keressük együtt a választ arra, miért készítenek az emberek képeket, hogyan rendeznek be a művészek egy jelenetet, milyen eszközöket használnak, hogyan játszanak az árnyékkal és a fényvel? Az egyes fejezetek hasonlóan épülnek fel: a kiinduló kérdést követően a legrégebb műalkotásoktól haladunk a kortársakig, nem egyszer egymás mellé kerül klasszikus és mai. Az, hogy egy kortárs művész vezet be a képek világába, nemcsak az időbeli távolságok áthidalásában segít, de megértjük azt is, hogy az adott technikát hogyan használták évszázadokkal korábban, és miként használja azt egy mai alkotó. Rájövünk arra, hogy nincs új a nap alatt – a kérdés [fény-árnyék, tér, eszközök] ugyanaz, csak a válasz más és más. Külön ínyencség, hogy David Hockney gondolatait olvasva a művészi alkotás folyamatába is bepillantunk. A tér-fejezetben például ezzel a gondolattal indítja a beszélgetést: „Amikor nekilátok egy képnek, rögtön az elején fel kell tennem magamnak a kérdést: Mit kezdjek ezzel a térrel? Hogyan meséljek el benne egy történetet?”

Hockney és Gayford felváltva fűz kommenteket a kiválogatott képekhez, Rose Blake illusztrációi pedig hol a témához, hol a képekhez kapcsolódnak, hol pedig a két megszólaló gondolataira reflektálnak. Ám míg a rajzok valóban kapcsolódnak a szöveghez, kiegészítik, továbbmesélik azt, a két megszólaló gondolatai esetében azt érezzük, hogy ugyan a témára reflektálnak, de egymáshoz nem mindig kapcsolódnak. Kár, mert igazán érdekes lett volna olvasni, hogyan beszélget ez a két nagy tudású művész egymással – és a gyerekekkel. Talán ezért is érdemes hozzáolvasni a fentebb már említett *A képek története* című művet, mert abban az egyes képekhez kapcsolódóan igazi beszélgetések találhatók, a gyerekeknek szóló változatnál, úgy érzem, a szerkesztők a szerzők legjobb gondolatait igyekeztek kiválogatni, sajnos a rövidítés miatt a szöveg csupán illusztrációvá válik, nem működik annyira.

Megszokhattuk, hogy a nagyobb ívű művészettörténeti munkák kronológiai elvet követnek. *A képek története gyerekeknek* – talán éppen a gyerekközönség igényei miatt is – szakít ezzel, és a szerzők témák köré szervezik gondolataikat. De hogy ne legyen hiányérzete az okos felnőtteknek sem, már a bevezetőben felhívják a figyelmet a kötet végén található időszalagra, amely a tematikus kaoszából rendet teremt, és a találmányokat képes időrendben mutatja be. Ráadásul a bevezető a szöszedetre is utal („ahol utána tudsz nézni olyan szavaknak, amiket esetleg még nem ismersz.”), aztán a 122. oldalra lapozva meglepődünk, mert erre az oldalpárra már nem jutott illusztráció, pedig hely és igény is lenne rá. Sajnos a főszöveg és a szöszedet között nincs kapcsolat, így az illusztrációk jegyzékéhez hasonlóan [egy ilyesfajta munkánál elvárt] kötelező elemként jelenik meg, pedig mennyi játéklehetőség lett volna egy képes szöszedetben!

Mindezen apró hiányosságok ellenére *A képek története gyerekeknek* remek útikalauz, segít rácsodálkozni a körülöttünk lévő világra – gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt tud újat mutatni azzal, hogy más-más perspektívából közelíti meg a megszokott dolgokat. „A világ ma tele van képekkel. De minél több fényképet készítesz, annál kevesebb időd marad a nézegetésükre” – írja David Hockney a könyv utolsó

fejezetében. Ahhoz, hogy ne csak nézzünk, hanem lássunk és megérthessünk valamit, valóban sok-sok időt kell rászánni.

A vizuális nevelés folyamatában az iskolának és a szülőnek egyaránt szerepe van. A szülő feladata sokszor a színes ceruzák, ecsetek és félfementes papírok vásárlására korlátozódik. Pedig ennél sokkal többet tehetünk. Közösen rácsodálkozhatunk gyermekünkkel a művészetben rejlő szépségre. Erre a közös kalandra hívja David Hockney is a könyvet olvasókat: „Amikor olvasod a könyvet, vagy amikor valaki felolvassa neked, beszélj arról, amit láatsz!” Ha már kézbe vettük, szánjunk elég időt a könyv megismerésére! Böngésszük együtt a képeket, próbáljunk meg kapcsolatot találni a műalkotások és az illusztrációk között, rájönni arra, hogyan lehet egységes képi alkotásként értelmezni egy-egy oldalt. Aztán jöhetnek a párbeszédese magyarázatok is, izlelgessük az egyes fejezeteket, gondoljuk végig, hogy mi milyen képekkel egészítenénk ki a művész válogatását. Menjünk oda polcunkhoz, vagy menjünk el közösen a könyvtárba, és vegyünk elő művészeti albumokat, vizsgáljuk meg más műalkotásokon is a tér, a jelenet, a fény és az árnyék szerepét. Nézzünk meg egy némafilmet, egy klasszikus rajzfilmet. És készítsünk olyan képeket, videókat, amelyeket a könyvekben talált alkotások inspirálnak.

„Az emberek szeretik a képeket – ezért képek mindig lesznek” – olvassuk David Hockney jóslatát, amely egyben a könyv zárómondata is. Szeressük és értsük jól a képeket, szánjunk időt a megismerésükre, beszélgessünk sokat, hogy jobban megérthessük magunkat, a másik embert és a körülöttünk lévő világot. *[Pozsonyi Pagony]*

POMPOR ZOLTÁN

